

До разової спеціалізованої вченої ради
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
(01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,
професора кафедри педагогіки та психології професійної освіти,
декана факультету наук про здоров'я

Національний університет «Київський авіаційний інститут»

Кокарєвої Анжеліки Миколаївни,

на дисертаційну роботу *Пасхал Олександрі Сергійвни*

на тему «*Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти*»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01
Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена глобалізаційними процесами, євроінтеграційним вектором розвитку України та безпрецедентним зростанням ролі психологічної допомоги в умовах сучасних суспільних криз і воєнного стану. Сучасний фахівець-психолог має бути інтегрований у світовий науково-практичний дискурс, що вимагає безперервного професійного розвитку, вивчення передового міжнародного досвіду та опанування новітніх протоколів психологічної допомоги. У цьому контексті іншомовна професійна компетентність стає не просто додатковою навичкою, а критично важливою умовою конкурентоспроможності випускника на ринку праці. Вона забезпечує майбутнім психологам здатність працювати з іншомовними фаховими джерелами (зокрема базами даних APA), брати участь у міжнародних проєктах, проходити сертифікаційні програми та здійснювати крос-культурне психологічне консультування.

Своєчасність порушеної проблеми підсилюється стрімкою цифровізацією системи вищої освіти та трансформацією традиційних підходів до навчання. Сьогодні процес фахової підготовки майбутніх психологів відбувається в умовах насиченого інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти, яке інтегрує хмарні технології, віртуальні симуляції, системи управління навчанням та інструменти штучного інтелекту. Традиційні методики викладання іноземної мови за професійним спрямуванням потребують суттєвого оновлення та адаптації до цифрових реалій. Саме сучасне інформаційно-освітнє середовище володіє потужним дидактичним потенціалом

для моделювання професійних іншомовних комунікативних ситуацій (наприклад, проведення онлайн-сесій), подолання мовних бар'єрів та стимулювання автономної пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

З огляду на це, розроблення теоретико-методологічних засад та практичного інструментарію для ефективного формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів саме засобами інформаційно-освітнього середовища є нагальною потребою вітчизняної педагогічної науки та пропонує своєчасне вирішення актуальної науково-практичної проблеми на перетині лінгводидактики, психології та цифрової педагогіки.

Актуальність досліджуваної проблеми обумовлюється також наявністю суперечностей та пошуком шляхів їх вирішення на теоретичному, методологічному та практичному рівнях.

Загальна характеристика змісту дисертації

Наголосимо, що виклад матеріалів дисертації О. С. Пасхал є логічним і послідовним. Аналіз змісту кваліфікаційної наукової праці засвідчує розуміння досліджуваної проблеми та вміння визначати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Дисертація має класичну структуру, яка складається із анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (256 найменувань, з них 165 – іноземними мовами), 12 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 292 сторінки, з яких 213 сторінок основного тексту, де представлено 15 таблиць та 4 рисунки.

У дисертаційній роботі чітко окреслений категоріальний апарат, зміст розділів і підрозділів відповідає назві структурних компонентів роботи, заявлених у темі.

Прокоментуємо їх у параметрах структури отриманих результатів дослідницьких устремлінь здобувачки.

Погоджуємося із логікою першого розділу дисертації «Теоретичні засади формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів», де подано ґрунтовний аналіз наукової літератури та теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Авторка чітко окреслює категоріальний апарат, розкриває сутнісні та змістові характеристики поняття «іншомовна професійна компетентність майбутніх психологів», аналізує психолого-педагогічні аспекти

її формування; в розділі розділ переконливо демонструється глибина теоретичного опрацювання проблеми та розуміння авторкою наукового контексту дослідження.

Заслужують на увагу окреслені наукові пошуки щодо з'ясування стану дослідженості проблеми.

Другий розділ *«Науково-методичне забезпечення процесу формування іншомовної компетентності майбутніх психологів»* присвячений науково-методичному забезпеченню процесу формування іншомовної компетентності. Варто відзначити особливу цінність розробленої авторкою структурно-функціональної моделі, яка поєднує теоретичні засади з практичною реалізацією. Зокрема, обґрунтування доцільності змішаного навчання як основного компонента формування компетентності та використання міждисциплінарних проєктів як засобу її інтенсифікації демонструють інноваційний підхід до вирішення досліджуваної проблеми.

Схвальної оцінки заслуговує розроблений авторкою елективний курс *«Professional Competence in English»*, який є вдалою практичною реалізацією теоретичних положень.

Вартий уваги аналіз науково-педагогічних джерел, завдяки яким було виявлено організаційно-педагогічні умови, що істотно впливають на формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів.

Третій – *«Експериментальна перевірка ефективності моделі формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів»* – присвячений експериментальній перевірці ефективності розробленої моделі, де подано методику організації і проведення педагогічного експерименту, які розроблені на високому рівні. Особливо варто відзначити коректність збору даних, їх аналіз та синтез, а також упроваджену систему оцінювання. Результати формувального етапу педагогічного експерименту засвідчують дієве та статистично значуще зростання кількісно-якісних показників виконання завдань щодо виявлення рівня сформованості іншомовної професійної компетентності в експериментальних групах на противагу контрольним.

Схвальної оцінки заслуговує логіка й зміст здійснення дослідно-експериментальної роботи; підходи до збору даних, їх аналіз і синтез; зіставлення даних та результатів; підготовка та представлення інформаційного матеріалу експерименту; побудова узагальнень.

Висновки дисертації узагальнюють здобутки автора, відповідають поставленим завданням та логічно завершують теоретичне, методичне та

практичне дослідження, що характеризується як науковою, так і практичною значущістю.

Наукова новизна та практичне значення результатів дисертаційної роботи

Дослідження Пасхал Олександри Сергіївни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а результати вирішують актуальне наукове завдання дослідження, що полягало полягло у проектуванні, теоретичному обґрунтуванні та перевірці ефективності структурно-функціональної моделі формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів та педагогічної доцільності авторської технології навчання, *по-перше*, подано авторське визначення поняття «іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів» як складової професійної особистісної компетентності, конкретизовано сутність і зміст іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів, виявлено і детально описано її структуру; *по-друге*, визначено теоретичні та методичні засади іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів; *по-третьє*, виявлено та обґрунтовано засоби, що забезпечують вирішення завдань іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти; *по-четверте*, розроблено і реалізовано структурно-функціональну модель, яка розкриває зміст і етапи іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів (етапи професійної ідентифікації, професійної реалізації та професійного самовдосконалення) і містить критеріально-оцінювальний апарат; *по-п'яте*, визначено і реалізовано комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів; *по-шосте*, запропоновано процедуру перевірки ефективності формування компонентів іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів; *по-сьоме*, аргументовано особливості формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів; *по-восьме*, спроектовано, теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів, підґрунтям якої виступає елективний курс «Professional Competence in English», для ефективної реалізації якого було спеціально створене інформаційно-освітнє середовище; *по-дев'яте*, удосконалено і конкретизовано змістові компоненти формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів – конструювання,

моделювання і проєктування діяльності; усвідомлення, формулювання і творче вирішення завдань; а також подальшого розвитку набули шляхи та механізми вдосконалення іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти.

До безперечних переваг роботи належить дослідження специфіки професійної ідентичності психологів, для яких характерні рефлексивність, емпатія та емоційна стійкість. Впровадження інноваційних тілесно-орієнтованих практик для подолання мовного бар'єра є вагомим внеском у методику вищої школи.

Схвальної оцінки заслуговує практичне значення одержаних результатів, яке полягає розробленні й упровадженні в освітній процес елективного курсу «Professional Competence in English» («Професійна компетентність англійською»), з імплементацією тілесно-орієнтованих практик, що містить сукупність навчально-методичної документації, зокрема: навчальну програму, лекційний курс, практичні заняття, тестові завдання, зорієнтовані на самоосвітню та проєктну діяльність здобувачів освіти; методику діагностування рівня сформованості іншомовної компетентності психологів; критерії оцінювання рівнів сформованості іншомовної компетентності психологів, зумовлені міжпредметними зв'язками.

Заслуговує на увагу те, що представлені матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі педагогічних і класичних ЗВО, зокрема у підготовці здобувачів освіти С4 «Психологія. Практична психологія»..

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується результатами комплексного дослідження, здійсненого авторкою з дотриманням усіх методологічних норм. Основні положення та висновки, сформульовані у роботі, достатньо переконливо аргументовані: по-перше, міцне теоретико-методологічне підґрунтя дослідження базується на аналізі вагомої джерельної бази (256 найменувань), що містить як класичні праці з педагогіки та психології, так і сучасні розвідки у сфері методики викладання іноземних мов і цифрової трансформації освіти; по-друге, структурно-логічна схема дослідження

органічно пов'язує кожен наступний розділ з попереднім, забезпечуючи логічну послідовність розвитку наукової думки від теорії до практики; по-третє, вибір методів дослідження (аналіз наукової літератури, теоретичне моделювання, педагогічний експеримент з формувальним і контрольним етапами, статистична обробка даних) є коректним та надає можливість отримати надійні результати; по-четверте, розроблена система критеріїв і показників сформованості іншомовної професійної компетентності (когнітивний, мовленнєвий, соціокультурний та освітньо-діяльнісний компоненти) є комплексною та дозволяє об'єктивно оцінити результати.

Повнота викладу наукових положень, висновків, рекомендацій в опублікованих працях

Варто уваги повнота висвітлення основних результатів дослідження, представлених у 7 наукових публікаціях (2 – у співавторстві), з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях з педагогіки, 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні, яке включено до наукометричної бази Web of Science), 2 статті апробаційного характеру, 1 публікація, що додатково відображає результати дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Пасхал Олександри Сергіївни на тему «Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти» виконана згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України. Текст дисертації викладено державною мовою. Кваліфікаційна наукова праця характеризується раціональністю і логічністю не лише аналізу, але й викладення матеріалу. Розділи дисертації логічно пов'язані і взаємообумовлені, висновки проведеного дослідження повні й ґрунтовні, а це дозволяє твердити про цілісність і завершеність роботи.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих О. С. Пасхал результатів, хочемо закцентувати увагу на деяких *дискусійних положеннях і побажаннях*:

по-перше, у дослідженні одним із найбільш новаторських елементів є застосування тілесно-орієнтованих практик для зниження мовної тривожності та стабілізації психофізичного стану здобувачів. Однак, у тексті роботи методи оцінювання довготривалого впливу цих практик на іншомовну гнучкість розкриті, на нашу думку, переважно на рівні якісного опису, тоді як введення кількісних шкал для оцінювання соматичної рефлексії посилює експериментальну частину роботи;

по-друге, розглядаючи організацію проектної діяльності, авторка спирається на технологію «дружньої оцінки» та роботу в малих групах (розподіл ролей: розробники, дизайнери, редактори, спікери), але, не зовсім зрозуміло, як саме забезпечувалася об'єктивність індивідуального оцінювання іншомовної складової для тих студентів, які виконували ролі «дизайнерів» або «редакторів», порівняно зі «спікерами», що мали більше мовленнєвої практики;

по-третьє, дисертанткою розроблений потужний навчально-методичний та організаційно-педагогічний інструментарій у тексті дисертації представлений фрагментарно. Для більш повного уявлення про його складові доцільно було б ці матеріали розмістити на веб-ресурсі;

по-четверте, у третьому розділі дисертації авторка наводить відсоткові показники покращення результатів (наприклад, зростання в ЕГ в середньому на 34%), проте у тексті дисертації бракує згадок про використання методів математичної статистики для підтвердження статистичної значущості та достовірності отриманих емпіричних результатів, на нашу думку, робота значно виграла б, якби статистична достовірність цих розбіжностей була підкріплена стандартними критеріями математичної статистики (наприклад, t-критерію Стьюдента, критерієм Пірсона, Фішера чи Манна-Уїтні).

Але, висловлені зауваження і побажання не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Цілісний аналіз дисертації *Пасхал Олександри Сергіївни* на тему «*Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх психологів в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти*» та аналіз наукових публікацій за темою дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертація є завершеним та самостійно виконаним науковим дослідженням, що має концептуальну основу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також робить внесок у розвиток професійної освіти; містить нові, раніше не досліджені, науково обґрунтовані результати, що дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення важливої наукової проблеми.

Усе вищевикладене дає підстави зробити висновок, що кваліфікаційна наукова праця відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Пасхал Олександра Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та психології професійної освіти,
декан факультету наук про здоров'я
Національний університет
«Київський авіаційний інститут»

Анжеліка КОКАРЄВА

«25» травня 2026 року

